

PETER ŠULEJ¹

fitopaleontológia – az első világvégék történetei

17.

a székely, avagy magyarnak is mondott rovásírás kétségkívül a magyar történelem és kultúra kuriózumai közé tartozik. ez nem csupán titokzatossága miatt van így, hanem azért is, mert ez a rúnaszerű írás az illető régió többi ábécéjétől eltérően az újkorig fennmaradt és használatos volt, sőt, a XX. században reneszánszát kezdte élni, és a nemzeti hagyományok sajátos jelképévé vált. székelynek azért nevezték ezt az írást, mert a segítségével feljegyzett emlékek főként erdélyben maradtak fenn, vagyis székelyek lakta vidéken. Egyébként a szakirodalomban magyarnak is nevezték, mégpedig azért, mert minden megfejtett szöveg magyar nyelvű.

a nagy szemelvényező danielának egy rovásírással, azaz székely rúnairással írt szöveget ajánlott fel, mint leginkább megfelelő olvasmányt. következtek a legváltozatosabb eredetű könyvekből és cikkekből származó különböző kivonatok, jobbára természetesen magyarokból. azután következett az angol, német, francia... a lány szemébe ötlött néhány telegdi jánostól 1598-ból származó latin szöveg, meg bél mátyás írásai a XVIII. század elejéről. ám a kiválasztott szemelvényt magyar nevű szerzők fordították csehéből, komoróczy miklós és zahrán csaba. az apránként véget érő évszázad elején, 2004-ben jelent meg, nyomtatott, papíralapú változatban. sokkal később digitalizálták, a húszas évek első felében. a periodikum, ahol a szöveg megjelent, azt a mókás nevet viselte összefüggések.

manapság már igazán senki sem nevezné összefüggésnek az i-zint vagy bármiféle tervet vagy projektet. napjainkban senki sem vágyott holmi összefüggésekre. minden mindennel összefüggött. ahogyan a pillangó valahol az amazóniai őserdőben meglebbenti a szárnyát és a világ túlsó végén vihar tör ki, ez sem volt csak egy helyi társasági estélyen elröppent divatos frázis. valami homályos, hét pecsét alatt őrzött titok egy földalatti laboratóriumban. nem. tényleg nem. tény volt, amit bárki ellenőrizhetett, ha ujjaival lepergetett néhány lapot. az összefüggésekkel teli világban az élet korántsem volt

¹ Peter Šulej szlovák költő, író, 1967-ben született Besztercebányán (Bánská Bystrica), három regény, két novelláskötet és tíz verseskötet szerzője. Nemcsak tanulmányokat szentel korunk művészeti és irodalmi kérdéseinek, nem csupán két kiadó és egy negyedéves folyóirat alapítója, de változatos zenei projektek szövegírója is, egyben társigazgatója Pozsonyban az Ars Poetica nemzetközi költészeti fesztiválnak, társ szervezője az évente megrendezett Novotvar nemzetközi irodalmi fesztiválnak.

A fordítás alapja Peter Šulej: *fitopaleontológia – príbehý prvých koncov sveta*. Marenčin pt., Bratislava 2019. (17. fejezet, 127–136. o.)

könnyű. csakhogy úgy tűnt, éppen most botlott bele egy össze nem függő szakadékba. a vizualizáció közléséhez folyamodott.

feladatomban hogy rekonstruáljam a falapot rajta ezzel az írással. maga elé tartott mutatóujjaival felbontja az egész köteget. iso 15924 – hung 176. az egyenkód terjedelme 10C80-tól 10CFF-ig tart. felolvasásra alkalmas.

mindhárman egy pillanattal vizsgálják a feljegyzést. az írás homályos eredetéről írnak benne. egyes túlbuzgó kutatók ókori kultúrákkal hozták kapcsolatba. eredetét valahol az eufratész és a tigris között látták, neadji isten az indus vízgyűjtőjében. egyes írásjegyeket a sumer ékíráshoz, a föníciai vagy arameus íráshoz kötik, az óind kharostihoz. így a magyarok eredete a székelek révén az időszámításunk előtti IV. évezredig nyúlik vissza. ma már semmit sem kell bizonyítani. semmiféle hősi múltat. a magyarok a kárpátaljai ligához tartoznak. ez létezésük alfája és omegája. kiválasztottak. eddig túléltek mindent. nincs kivel versengeni. tulajdonképpen nincs is kinek mit bizonygatni. a szemelvényben említett tudósok többsége ezért arra a nézetre hajlik, hogy az írás fokozatosan jött létre. a korai középkortól annak végéig. mindenféle ábécék elemeit vette fel magába; az orkhoni írást, amelyet különböző korai török kaganátusokban használtak. görög írást, glagolicát, cirillt. az írás régvolt megalkotói nyilván különböző etnikumok, népek és népecskék ötleteit és megoldásait használták fel. egy térképre vetett pillantás meggyőzte a lányt, hogy a mai magyarok elődeinek tisztességes utat kellett megtenniük. a cikk a továbbiakban leírja az egyes tárgyi emlékeket. daniela érdeklődését felkelti, hogy a XVII. századig egyik sem készült fából. az írást sziklába vésték. falra festették. az információt foszforeszkáló ködbe burkolják. hasonlóképpen figyelmeztet a legközelebbi leletre is. felsőszemerédről származik. jelenleg nyitra agglomerációja. a felületen végül megjelenik egy táblázat az egyes jelek latin átíratásával. minden egyes lapon a nagy szemelvényező finom vízjele. végezetül, mint cseresznyeszem a tortán, felkínálja az univerzális morfoanalízist.

krisztusom! sóhajt fel magában.

az őrnagy megtöri a csendet. inkább csak magának odaveti:

az istenért, ki adta a keresőnek a nagy szemelvényező nevet? senki sem reagál. hangosabban hozzáteszi. úgy értem, a nagyot?

saját magát nevezte így el. előbb marketing-neve volt, amit valami kormányzati PR ügynökség eszelt ki. azután átnevezte saját magát. tájékoztat andrej. még egy kibaszott mesterséges intelligencia. az a szar művi izé. káromkodik az őrnagy, és a hangja már végképp nem cseng kellemesen.

daniela olyan erővel rándul össze, hogy a vetítő beleremeg.

a szitkozódás valahogy kiment a divatból. a kárpátaljai liga bizonyos városaiban a káromkodás akár a kreditek elvonásával járhat. a káromkodás feleslegesen növeli az agresszivitást. mintha csak tetézni akarná, az őrnagy hozzáfűzi:

a nyavalyás! mindenféle ákombákomokat fejteget! igazi nagy szemelvényező! csend támad. vágni lehetne az idegességet.

danielának soha eszébe nem jutott, hogy tartania kellene a mesterséges intelligenciától. a művi műveletektől. a rendszerektől. a virtuális valamiktől, amiket általában a matelkóknak² neveztek, némi lenézéssel. épp ellenkezőleg. danielának az volt az érzése, hogy az emberek egyre tökéletesebb szimbiózisban élnek vele. na persze, informatikus családból származott. aminek van hagyománya. története. ám az őrnagy felfogását értette. a kecske³. elhatározta hogy nem reagál. a kecskét biztosan nem sorolta volna a mesterséges intelligencia kategóriájába. a kecske csak egy ócska kacat volt. mérgező szoftverrel teli bádogdoboz. vissza kell térnie a nem összefüggéshez.

tehát? a drámai szünetre sóhajt egy mélyet: az a kérdés, hogyan függ össze a fitopaleontológia a megbízatással?

voltaképpen nem is tudjuk, szükséges lesz-e valamit rekonstruálni? vagyis restaurálni. mondja andrej, és felmutat néhány képet. egy felvételt, amit valami borítón keresztül készítettek. nyilván a kazettáé, amiben a deszkalap van. tökéletlen. javított. ezt magyarázza. de a tárgy nem tűnik sérültnek. a felvételen az írás olvashatatlan. a tárgyat nyilván valami pólus védi. ismét csend uralkodik el. azután az őrnagy ragadja magához a szót. engedelmükkel megpróbálom összefoglalni, amit tudok. hmm. tudunk. mindazt ami az utóbbi negyvennyolc órában történt. szemmel láthatóan lehiggadt. hangja ismét kellemes. senki sem szólal meg, így folytatja:

a liga főparancsnokságától parancs érkezett, hogy átvegyünk és biztosítsunk egy egy küldeményt egy közelebről meg nem határozott viszonteladótól. a küldeménynek, mint már tudják, tartalmaznia kellett volna egy deszkadarabot, rajta magyar rovásírással. az átvétel nagyjából egy órán belül épp ennél az asztalnál fog megtörténni.

daniela és a félénk andrej még idegesebbek lettek. danielának úgy rémlett, mintha a fitopaleontológus felsóhajtott volna. hogy paranoiásan körülnéz a térségben. hasonló helyzetben a lány sem érzi magát valami kellemesen. az akadémián részt vett néhány terheléses edzésen. de mégis. a valóság valami más. az őrnagy mindkét tenyerével levegőt nyom a becsomagolt deszkalapra. csak nyugalom. nyugalom. ismételési. megbirkózunk vele. mondja a keze. a hangja fojtottabb, és folytatja:

ami magát illeti, daniela kisasszony, /
csak daniela.

² Matelko az 1980-as évek televíziójának kotnyeles, mókás bábfilmjeinek figurája Szlovákiában, a regényben régvolt hősöket neveznek így.

³ „A kecske az amerikai kibernetikus harcászati rendszer általános megnevezése volt, amelyet nagy területeknek a humanoid vagy kibernetikus ellenségtől való megtisztítására programoztak be. a fegyverzet összetevőit viselő, titánium-ötvözetekből készült váz valóban hasonlított egy kecskére.”

/ tényleg fogalmam sincs, minek küldték magát ide. bár voltam már az akadémia doktoranduszainak konzultánsa, de ez sohasem a legmagasabb fokú titoktartási osztályba sorolt küldetésben történt. tartok tőle, hogy magát nem a disszertáció miatt választották ki, hanem a családjának köszönhetően. a neologizmus miatt. mindenesetre valamiért itt van. de hát... nem fejezi be. az őrnagy kezével leinti és folytatja:

természetesen csak feltételezésekről van szó. a parancsnokságnak van információja. meg nem erősített információ, miszerint a szöveg a lapon egy növény leírása. kihalt növényé. ismeretlen növényé, amely meghatározó lett volna a jövő szempontjából. nemcsak a ligának. meglehet, az egész emberiség számára. ezért van velünk andrej. a lapot átvisszük a fitopaleontológiai laboratóriumba. igaz, majd ha megszereztük. nem lenne itt semmilyen biztonsági kockázat, csakhogy...

mindig is szerettem volna megmenteni a világot. daniela végre felszabadultan beszél, ebbe a mondatába talán minden szarkazmusát beleadta, amit születése óta magában hordoz. az őrnagy metsző pillantást vet rá. ettől a lány visszapréselődik ülésének háttámlájába.

ha meg akarja menteni a világot, akkor kérem, előbb kapcsolja ki azokat az agyalágyult applikációkat. ennyi érintgetéstől még elkopnak azok a kecses ujjacskái. mondja neki gúnyosan az őrnagy.

biztos a monóra gondol. suttogja neki andrej. hmm. melegen javasolom. ki kapcsolni. nincs időnk.

elnézést. mondja halkán daniela. azt hittem...

az őrnagy felsóhajt. attól tartok, ez nem játék, kisasszony. a kisasszony szónak változatlanul pejoratív melléközöngéje van. lehet, hogy a maga családjáé a bolygó összes muzicoinja, de biztos vagyok benne, hogy ebben a helyzetben nem segítenek rajtunk. a rendszerbe, amelyet pillanatnyilag szinkronizálunk a magukéival, és ahova pillanatnyilag voltak olyan szívesek beengedni, szakadatlanul újabb és újabb információk érkeznek. szakértők százai megállás nélkül, folyamatosan azon dolgoznak, hogy száz százalékos eredményt érjünk el. legyen az bármi. az egész liga talpon van, maga pedig bemasírozik egy családi ezüsttel kitömött rendszerrel. ne haragudjon, de / elnézést kértem. rendben lennénk? folytathatjuk? daniela hangja váratlanul kemény lett. az őrnagy bólint. fordít egyet a mutatóujján lévő gyűrűn. kész. kapcsolódtunk. mondja, és daniela szeme előtt felugrik a legutolsó hír. a deszkalapot a múlt század harmincas éveiben találta kazahsztánban a karlbeck szindikátus nem jegyzett ága. a nagy szemelvényező kezdi ontani az információkat. nem pihen. egy pillanatra sem. épp erre hozták létre.

ovar karlbeck (1879–1967) svéd építőmérnök és gyűjtő volt. csaknem húsz éven át dolgozott vasútépítésekén kínában. a földmunkák során rengeteg régiség került elő, ezek alkották gyűjteményének alapját. Többnyire bronztárgyakról volt szó. a gyűjteményt később megvásárolta a svéd királyi család egyik tagja. karlbeck így értékes történeti leletek felvásárlásába kezdett. jelen-

tős nyugat-európai múzeumok és magángyűjtők konzorciuma megalakította az ún. karlbeck szindikátust, hogy finanszírozzák a költséges régészeti és gyűjteménygyarapító expedíciókat. főleg kínába.

következik a múzeumok jegyzéke. kimagaslók közöttük a brit múzeum. a louvre. a berlini állami múzeum. valamint gustav vi adolf svéd király. ma már nem létező intézmények. nyugat-európa legfiatalabb lakói hatvan év körüliek voltak. a múzeum volt az utolsó, amivel bajlódtak volna. minden átke-
rült az üdvözítő boltozat alá. mármint minden, ami megmaradt. gyűjtő! piha. sírabló! az őrnagy mintegy hitetlenkedve csóválta a fejét. az volt aztán a pompás kor! tele komplexusokkal megáldott dilinyósokkal. fúzi hozzá, és danielának az egész problematika távolibbnak tűnik, mint a kínai telepek a marson. az úgynevezett romantikus kalandok kora. ezeket hajszolva keltek útra a férfiak, mert többnyire ők keresték a kalandot. életüket kockáztatták és időnként meg is haltak. a hatalom és a dicsőség végett. igaz, akadtak közöttük nők is, kalandornők. régésznők.

manapság a kaland netovábbja, hogy felkeljünk az ágyunkból, és főleg, hogy biztonságosan visszatérjünk bele.

feltűnik valami oklevél másolata. kézzel írták. a lány számára sajnos olvashatatlan írásmóddal. nyilván egy jegyzék. igen, jegyzék. osztályozatlan. eredeti. mesterséges intelligencia nem érintette. mint látják, egy expedíció leleteinek leltára. csakhogy ezzel a feljegyzéssel el is tűnik a nyom. a lapot sohasem helyezték el a szindikátus egyetlen múzeumában sem, nem is adták át a szindikátus tagjainak. egyelőre nem tudjuk, hol volt, a lényeg, hogy előkerült. az eladó szintén ismeretlen.

lehet, hogy naiv vagyok, de nem lehet a leírás alapján kitenyészteni a növényt? kérdezte daniela.

tisztán elméletileg, ha meglenne a genetikai kódja / kezdi bátortalanul andrej. amit fába véstek négyezer éve? az őrnagy egy pillanatra abbahagyja a vetítések szemlélését, és kedvesen lenéző tekintetet vet andrejre. az megvonja a vállát. háromezer? vagy hány év? több? kevesebb? tartzuk magunkat a komoly nyelvtudósokhoz. le tudták írni a hetedik vagy a nyolcadik században a genetikai kódot?

lehet hogy tudtak valami mást / mondja elhamarkodottan daniela, de azonnal elhallgat. semmi sem jogosítja fel ugyanis egy ilyen állításra. az őrnagy és andrej nyilván ügyet sem vetett a közbeszólására. szerencsére.

rádiometria nélkül egyelőre nem tudjuk meghatározni a kort. ez után az ellenvetése után andrej már nem is tűnik olyan félénknek daniela számára. a genetikailag manipulált kód problémája, hogy egy-két, kivételes esetben három év után szétesik. utoljára az anemochoriás növények első szakolcai intézetének sikerült befognia olyan fekete bodzát, amelyik öt éven át szaporodott. abszolút rekord. azután annak a kódja is szétesett.

a bodza híre danielához is eljutott. a magok szél általi terjesztésével szaporodó növényeket vizsgáló intézetek északnyugattól délkeletig körülvették a

kárpáti liga határait. szakolcától a legutolsó állomásig a szerbiai kisvárosban, čuprijában. a tudósok igyekeztek befogni a magokat az ütközőzónákban és a holtterekben. úgy gondolták, elevenek lesznek. nem tévedtek. egy kis ideig. lehet, hogy találunk egy térképet, hol keressük. leírást... bármit. vázlatrajzot. paramétereket. például egy magot. próbálkozott andrej. egy szemet. tudhaták, hogy nincsenek egyedül. az adatözönben minden nanoszekundumban történik változás. minden pikoszekundumban. minden egyes... a sebesség meghalad minden lehetséges emberi képzelőerőt. de ez a változás csenget. világít. nem, nem mesterséges intelligencia. hanem egy élő ember. egy valódi, hús-vér tudós. és elhelyezett egy tanulmányt. a sumer, akkád és hettita irodalom szakértője. a holt nyelvek bedřich hrozný orientalista nevét viselő tan-székről. a szatmárnémeti egyetemről. nyilván transzfer prágából. keleti liga. közel kassához. az utat úgy tízpercesre teszi. a keleti hurokban. hol máshol! a lány sohasem járt azokon a végeken. nem is sejtette, hogy a városnak van egyeteme. de jó tudni.

a kis város uralkodójáról szóló sumer mítosz leírja Etana király útját az égbe, ahova azért indult, hogy ráleljen a nemzés fűvére. annak ellenére, hogy az isteneknek áldozza legszebb birkáit és illatos anyagait (lényegtelen), gyönyörű felesége csak nem esik teherbe. egy éjszaka álmot lát, amelyben megjelenik a nemzés fűve. annak segítségével mudam utódokat hozhatna világra etanának. etana felkerekedik, hogy megkeresse a növényt, de komolyabb eredmény nélkül. amikor visszatér kisbe, gátat épít, azon szentélyt avatnak, a vihar istenének. a gát partján fát ültet. a fa koronáján egy sas, gyökérzetében egy kígyó telepszik meg [a változat megegyezik a huluppu fájáról szólóval], eleinte nagyon rosszban voltak. idővel azonban barátok lettek. nagy egyetértésben nevelik utódaikat, mígnem egyszer a sasnak kedve támad felfalni a kígyókölyköket. ezért a förtelmes tettért samas, az igazságtévő isten a kígyó segítségével verembe veti a sast. a sas nap mint nap esedezik samas bocsánatáért. akárcsak etana, ki az istenek közbenjárását kéri, ajándékozzák / mutassák meg neki a nemzés növényét. végül samas isten elküldi etanát a sashoz azzal, hogy ha kiszabadítja a veremből, az megmutatja neki a nemzés növényét. így is lesz, és etana a sas hátán az égbe repül. sokszor lezuhannak, de nem adják fel. végül az újasszír ninivei változat szerint belépnek istar szentélyébe. istar istennőből olyan hó árad, hogy etana megdermed a réműlettől. az istennő kezében egy ismeretlen tárgyat tartott, amit átadott etanának. a tárgy neve mindmáig ismeretlen – az ékírásos tábla ezen a helyen erősen sérült. feltételezik, hogy ez még nem a nemzés növénye volt. ám etana végülis megszerezte, s annak segítségével mudam megszülte az áhított fiút, balihot, aki négyszáz éven át uralkodott.

etana megölelte feleségét, mudamot, aki teherbe esett / s ahogy közeledett a megadott idő / nemzőszerve összehúzódott / etana ráhelyezte a nemzés növényének friss hajtását / a nemzés növényének hajtásától nem tört rá roham / a nehéz pillanatokban elhagyták a szülési görcsök / méhében a kiseddet a

gonosz démon nem akadályozta a születésben / csak amint a növény hervadni kezdett... a sérült táblákból nem derül ki, hol kell keresni a növényt, sem pedig, hogy hogy néz ki.

igen, valami hasonlóra gondoltam. lelkendezik andrej. a fa elmondja nekünk a történetet. a tervet, hol keressük a nemzés növényét. hmm. lehet. nem tudom. megtudjuk, hogyan és mire használható.

belemerülünk a mítoszokba, regékbe? hol volt, hol nem volt? mesék? barátaim, azt is lehet. szünetet tart. sóhajt. lehet. lehet. merő bizonytalanság. az órnagy kétségbeesetten csóválja a fejét.

mi van, ha mégiscsak... /

rendszer! (...)

HOLKA LÁSZLÓ fordítása

